

BORLIQ FALSAFASI VA UNING MOHIYATI

Farg'ona davlat universiteti

25.14-Guruh talabasi

Mamajonov Shahriyor Dilmurod o'g'li

Annotatsiy: Mazkur maqolada borliq tushunchasi, uning falsafiy mohiyati, shakllari va inson hayotidagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, borliqning asosiy turlari, ularning o'zaro bog'liqligi hamda zamonaviy falsafadagi talqinlari tahlil qilinadi. Borliqni anglash orqali insonning dunyoqarashi shakllanishi va rivojlanishi muhim ahamiyat kasb etishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Borliq, mavjudlik, materiya, ong, falsafa, tabiat, jamiyat, idealizm, materializm, substansiya

Kirish

Borliq falsafaning eng muhim va asosiy kategoriyalaridan biridir. Inson qadim zamonlardan buyon "Borliq nima?", "Nima mavjud?" degan savollarga javob izlab keladi. Borliqni o'rganish orqali inson o'zining dunyodagi o'rnini anglaydi, tabiat va jamiyat bilan munosabatini tushunadi.

Falsafa tarixida borliq muammosi turli davrlarda turlicha talqin qilingan. Qadimgi yunon faylasuflari borliqni asosan tabiat bilan bog'lab tushuntirgan bo'lsa, keyinchalik bu tushuncha kengayib, ong va ruhiy hodisalarni ham qamrab ola boshladi.

Borliq tushunchasi va uning mohiyati

Borliq – bu mavjud bo'lgan barcha narsa va hodisalar yig'indisidir. U faqat moddiy narsalardan iborat bo'lib qolmay, balki ma'naviy va ruhiy jarayonlarni ham o'z ichiga oladi.

Borliqning asosiy xususiyati – uning mavjudligidir. Ya'ni borliq mavjud va u inson ongidan mustaqil holda mavjud bo'lishi mumkin. Shu sababli falsafada borliq masalasi ontologiya deb ataluvchi bo'limda o'rganiladi.

Borliqning asosiy shakllari

Borliq bir nechta shakllarda namoyon bo‘ladi:

1. Tabiiy borliq

Bu tabiatdagi barcha moddiy narsalar va jarayonlarni o‘z ichiga oladi.

Masalan: yer, suv, havo, o‘simliklar, hayvonlar.

2. Ijtimoiy borliq

Jamiyat hayoti, insonlar o‘rtasidagi munosabatlar, ijtimoiy tizimlar ijtimoiy borliqni tashkil etadi.

3. Ma’naviy borliq

Bu inson ongida mavjud bo‘lgan fikrlar, g‘oyalar, bilimlar, qadriyatlar majmuasidir.

4. Individual borliq

Har bir insonning o‘ziga xos hayoti, tajribasi va mavjudligi individual borliqni tashkil etadi.

Borliq va ong munosabati

Falsafada eng muhim masalalardan biri – borliq va ong o‘rtasidagi munosabatdir. Bu masala ikki asosiy yo‘nalishda talqin qilinadi:

Materializm – borliq birlamchi, ong esa uning mahsuli deb hisoblaydi

Idealizm – ong birlamchi, borliq esa ong orqali shakllanadi deb qaraydi

Bu ikki yondashuv falsafiy qarashlarning asosini tashkil etadi.

Falsafa tarixida borliq masalasi

Qadimgi yunon faylasuflari borliqni asosiy unsur sifatida tushuntirishga harakat qilganlar. Masalan, Fales borliqning asosi suv deb hisoblagan.

O‘rta asrlarda borliq diniy nuqtai nazardan tushuntirilgan. Yangi davr falsafasida esa borliq ilmiy asosda o‘rganila boshladi.

Zamonaviy falsafada borliq murakkab tizim sifatida qaraladi va uning turli jihatlari chuqur tahlil qilinadi.

Borliqni anglashning ahamiyati

Borliqni anglash inson uchun muhim ahamiyatga ega. Chunki:

Inson o‘z o‘rnini tushunadi

Dunyoqarashi shakllanadi

Ilmiy va falsafiy fikrlash rivojlanadi

Borliqni bilish orqali inson tabiat va jamiyat qonuniyatlarini chuqurroq tushunadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, borliq falsafaning eng muhim kategoriyalaridan biri bo'lib, u mavjud bo'lgan barcha narsalarni o'z ichiga oladi. Borliqning turli shakllari va ularning o'zaro aloqasi inson hayotida muhim o'rin tutadi.

Borliqni o'rganish orqali inson o'zining dunyodagi o'rnini anglaydi va ongli ravishda yashashga intiladi. Shu sababli borliq falsafasi har bir inson uchun muhim bilim manbai hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Falsafa asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2018

G'arb falsafasi tarixi. – Toshkent, 2020

Sharq mutafakkirlari falsafasi. – Toshkent, 2019

Ontologiya va gnoseologiya asoslari. – Toshkent, 2021

Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch